

Er referens

Fö2025/01190

Vår handläggare

Anna Svensson

Remissvar gällande 2024 års utredning om den militära personalförsörjningen betänkande SOU 2025:86 "Redo! En utredning om personalförsörjningen av det militära försvaret"

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har – från de utgångspunkter myndigheten har att beakta – följande synpunkter på betänkandet.

Allmän kommentar om betänkandet

FOI välkomnar utredningens översyn av de ekonomiska villkoren för totalförsvarspliktiga och delar dess slutsatser. Plikt är ett kraftfullt verktyg som samhället har till sitt förfogande. Att den individ som kallas upplever att villkor och ersättning är rimliga för den insats som förväntas är en förutsättning för totalförsvarets möjligheter att i ett längre perspektiv upprätthålla ett högt förtroende för och en vilja att delta i totalförsvaret. Genom att höja och indexera dagessättningen efter den allmänna prisutvecklingen på samma sätt som för flertalet socialförsäkringsförmåner (kopplat till 2 kap. 6-7 §§ socialförsäkringsbalken) och övriga föreslagna ekonomiska åtgärder stärks incitamentet och rättviseperspektivet och därmed pliktssystemets legitimitet.

De frågeställningar som analyseras i betänkandet berör alla i någon del personalförsörjningen inom det militära försvaret. Det saknas dock en analys av hur alla dessa områden hänger ihop på systemnivå, inom Försvarmakten och på samhällsnivå. FOI noterar att utredningen vid flera tillfällen pekar på att det saknas uppgifter, studier eller forskning inom området. Det avser bl a undersökningar "kring viljan hos ungdomar att genomföra grundutbildning med värnplikt", "uppgifter om hur lång tid en värnpliktig bedöms behålla sin förmåga" och hur arbetsgivare ställer sig till reservofficerares engagemang i Försvarmakten.

FOI vill i sammanhanget belysa Försvarmaktens behov av att tillsammans med andra myndigheter, säkerställa en tillräcklig analysförmåga av sin egen organisation utifrån ett personal- och kompetensperspektiv.

FOI ställer sig tveksamt till effektiviteten i den typ av inventering och register över kompetenser som utredningen föreslår avseende nyckelkompetenser hos värnpliktiga. Tillförlitligheten i inlämnade, självskattade uppgifter kan vara svår att validera. Det är i sammanhanget även viktigt att beakta de integritetsmässiga aspekterna för de individer som förväntas lämna uppgifter och de informationssäkerhetsrelaterade utmaningar som en sådan hantering av dessa känsliga uppgifter kan tänkas medföra.

FOI lämnar utöver den allmänna kommentaren synpunkter på tre avsnitt i betänkandet.

Avsnitt 6 Försvarmaktens behov av värnpliktig personal med vissa nyckelkompetenser

Utredningens uppdrag omfattar ”nyckelkompetenser” hos värnpliktig personal. Någon allmän definition av begreppet ”nyckelkompetens” har inte kunnat identifieras. Utredningen tolkar nyckelpersonal med utgångspunkt i 22 §§ i lagen (1982:80) om anställningsskydd och dess förarbeten. Det avser individer som besitter för arbetsgivaren särskilt viktig kunskap. Utredningen omfattar inte ”bristkompetens” (d v s otillräcklig tillgång på en viss kompetens).

FOI delar utredningens bedömning vad avser behovet av att definiera ”nyckelkompetens”. Att inte ha ett tydligt utformat regelverk att förhålla sig till kan medföra risker och negativa effekter både för Försvarmakten och enskilda individer.

Utredningen avser befattningar inom Försvarmaktens krigsorganisation. FOI menar att utredningen hade gynnats av att inta ett bredare perspektiv, omfattande den totala militära förmågan. Myndigheter utanför Försvarmakten skulle kunna ha möjlighet att bidra med kompetens och förmåga som är svår för Försvarmakten att producera själv.

Avsnitt 15 Försvarmaktens civila arbetstagare

Utredningen lämnar förslag om att en ny personalkategori – tidvis tjänstgörande civil personal – bör införas. Personalkategorin ska kunna tjänstgöra både vid höjd beredskap och tidvis under grundberedskap. FOI vill lyfta att förslaget skulle kunna påverka andra myndigheters möjligheter att bedriva ålagd verksamhet. Om personal med för arbetsgivaren särskilt viktig kunskap periodvis ska tjänstgöra i Försvarmakten kan det medföra att annan verksamhet inte kan utföras. Förslaget förutsätter en god dialog mellan Försvarmakten, den myndighet eller organisation där den anställde har sin huvudsakliga anställning och den anställde.

Avsnitt 16 Civilpliktiga i Försvarsmakten

Beträffande utredningens analys av om Försvarsmaktens behov av civil kompetens tillgodoses genom ianspråktagande av civilpliktiga och i så fall i vilken omfattning instämmer FOI i utredningens bedömning att det i första hand bör ske genom befintliga anställda och via allmän tjänsteplikt. Civilplikten ska inte användas för att lösa en fredstida personalbrist.

Civilplikt ska enligt utredningen kunna vara aktuellt t ex om det inom en verksamhet finns behov av att behålla tidigare anställd personal med specifik utbildning eller kompetens för att i fredstid säkerställa att de finns tillgängliga vid höjd beredskap. FOI utgår ifrån att om en individ med särskilt viktig kunskap eller kompetens slutar inom Försvarsmakten, så rekryteras skyndsamt en ersättare och att denne i första hand krigsplaceras på aktuell befattning.

Utredningen understryker att civilplikt liksom värnplikt är en långtgående inskränkning i skyddet för den enskildes frihet och integritet. Försvarsmaktens behov måste vägas mot individens intresse av att totalförsvarsplikten inte blir mer omfattande än nödvändigt för att behålla den folkliga förankringen och legitimiteten. FOI menar att det med frågans tyngd finns anledning att sammanställa forskningsläget och nogga analysera vilka konsekvenser en utökad civilplikt skulle kunna innebära för försvarsviljan, innan beslut fattas.

Detta remissvar har beslutats av generaldirektör Jens Mattsson efter föredragning av analytiker Anna Svensson. I den slutliga handläggningen har även stabschef Niclas Karlsson, jurist Christina Engström, och enhetschef Ulf Jonsson deltagit.

.....
Jens Mattsson

.....
Anna Svensson

Sändlista:
Försvarsdepartementet (fo.remissvar@regeringskansliet.se,
emma.conradsson@regeringskansliet.se)

Försvarsmakten

Datum

2025-10-27

Beteckning

FOI-2025-1308

Internt FOI

Registrator

GD-sekreterare

Särskild rådgivare

Chefsjurist

AC